

Miodrag RADOSAVLJEVIĆ, kapetan bojnog broda

JADRANSKO MORE I NJEGOV ZNAČAJ U SKLOPU JEDINSTVENOG JUGOSLOVENSKOG RATIŠTA

Integralni značaj celog našeg pomorskog vojišta, kao nerazdvojnog elementa ratišta u bilo kojoj varijanti rata i u bilo kome odnosu »kopnenog fronta«, prema moru i obali ima tako krupan značaj koji se ne može prenebreći ni u jednoj situaciji. Isto tako ne smeju se zanemariti specifičnosti našeg morskog prostora, našeg obalskog mora, koje su do te mere izrazite da se o njima i njihovom uticaju mora uvek voditi računa koliko na strategijskom toliko i na taktičkom planu.

Zbog svojih malih dimenzija, Jadran se obično definiše kao sporedno vojište na Mediteranu. Ali ako ga posmatramo kao deo našeg nacionalnog ratišta, dobićemo sasvim drugu sliku. I to ne samo u kvalitativnom smislu, budući da je Jadran sve more kojim naša zemlja raspolaže, pa nastoji da izvuče sve koristi koje jedna zemlja može imati od mora, i u miru i u ratu. U kvantitativnom pogledu, naša pomorska granica duža je od kopnene granice sa bilo kojim susedom i iznosi preko četvrtine ukupnih državnih granica (790 km pomorske: 2991 km kopnene granice).

Ali i samo naše obalsko more sa obalom i otocima je svojevrsan fenomen. U Evropi je jedino Norveška obala razuđenija od naše. Kada bi našu pomorsku granicu merili obalskom linijom, ona bi iznosila 2092, a kada bi tome pribrali ukupan obim svih naših otoka (4024 km) dobili bismo dužinu više nego dvostruku od naših kopnenih granica. U tom prostoru, među 1233 otoka, hridi i grebena nalazi se 66 naseljenih otoka, od kojih devet ima obalsku liniju dužu od 100 km sa površinama približno od 100 pa do 400 km². Radi upoređenja — italijanska obala u Jadranu je skoro sasvim jednolična a obalska linija svih njenih otoka ispred te obale iznosi svega 23 km. U takvom ambijentu kakvo je naše obalsko more, teško je povući bilo kakvu čvršću granicu između »kopnenog« i »morskog«, jer se oni

neprekidno uvlače jedno u drugo, čineći tako jedan svojevrsan amfibijski prostor. Tome prostoru gravitira i čini sa njim celinu jedan značajan deo naše teritorije, koji iznosi — ako uzmemo vododelnicu kao kriterijum — oko 21% ukupnog jugoslovenskog prostora. U ovom pojasu, dugom oko 840, a širokom oko 100 km, svi važniji operativni pravci i zone čine sa morskom obalom i jedinstvenu vojno-geografsku celinu.

Prema tome, ma koliko bio specifičan, ovaj primorski prostor je i fizički nerazdvojni deo našeg nacionalnog ratišta, iz prostog razloga što čini jedan njegov značajan deo. On bi, nesumnjivo, bio meta prvog reda važnosti za svakog agresora, upravo zbog mora koje ga povezuje u jednu strategijsku celinu. A to znači da bi taj isti agresor morao da obezbedi toliku prevlast na Jadranu, da bi morem mogao doći do naše obale. A kada bi došao do obale i otoka aktivirao bi borbena dejstva velikog intenziteta i vrlo raznovrsna, jer bi se u središtu borbe našao vrlo raznolik vojno-geografski prostor. Borba u sve tri dimenzije (kopno, more, vazduh), kao i podvodna dejstva, angažovala bi najraznovrsnija borbena sredstva svih vidova i rodova, a sa naše strane i sve raspoložive snage teritorijalne odbrane i civilnog sektora. Sve bi to karakterisalo borbena dejstva na jadranskom pomorskom vojištu žestinom i neprekidnošću. Iako bi more bilo medijum koji bi sva ta dejstva povezivao, ipak se ne sme izgubiti iz vida da bi se sve to dešavalo zbog borbe na kopnu, jer bi se tamo nalazili politički ciljevi rata.

Da bismo zaokružili pitanje, moramo pogledati i karakteristike jadranskog morskog prostora.

Za razliku od dela pitanja koje smo prethodno razmatrali, sada postaju relativno ograničene dimenzije jadranskog bazena.

Kao istureni deo Sredozemnog mora, Jadran povezuje prostrano područje omeđeno balkanskim planinama, Alpima i Apeninima, koje ga terasasto zaokružuju. Tako uokviren sa svih strana kopnom, koje se, najvećim delom, uzdiže i nadvišava ga, Jadran — sa izlazom na Otrantska vrata — podseća na ogroman amfiteatar. Ali ipak toliko ograničen da se pod veoma povoljnim atmosferskim uslovima — sa najvećih visova jedne mogu videti delovi druge obale. A savremena sredstva tehničkog osmatranja pogodno instalirana na jednoj ili drugoj obali, prekrivaju tu površinu gotovo potpuno. Podsetimo se i konkretnih razmera — dužina 890 km, prosečna širina 157 km — koje savremeni brod (vozeći sa 30 čv) uzduž savlada za 16, a popreko za 3 časa, dok je avionu dovoljno 10 minuta.

Veći deo Jadrana, izuzev južnojadranske kotline, takođe je i plitko more: 74% njegovog dna nalazi se na dubinama ispod 200 me-

tara, samo 7,7% na dubinama preko 1000 metara, a ostalo — ispod 25 metara.

Sada bismo mogli da prenesemo pažnju na druge dve pojave koje su u vezi sa navedenim karakteristikama.

Prvo. Vrlo ograničene dimenzije Jadrana veoma približavaju borbu na moru i kopnu, pogotovo kada se primenjuju moderna borbena sredstva (avioni, rakete, brodovi) sa kopna i mora velikih dometa, udarne i vatrene moći i velike pokretljivosti.

Pomorsko-desantna dejstva na njegove obale mogu se vršiti masovnom amfibijskom tehnikom po metodi »obala-obala«. Pogotovo bi ova dejstva bila karakteristična za borbu u otočnom arhipelagu.

A sa same obale kakva je naša i sa otoka koji ulaze duboko u Jadran, mogu se otkrivati i tući (odgovarajućim sredstvima) razni ciljevi na moru, pod vrlo povoljnim uslovima.

Drugo. Onaj koji se uputi ka našoj obali mora ipak obavezno da zavlada tim morskim prostorom, bez obzira koliko je organičenih dimenzija, da svoje prisustvo obezbedi brodovima kao na bilo kom drugom morskom prostranstvu, odnosno da obezbedi svoju prevlast. Prvi uslov za to je da potisne sa mora naše ratne brodove, posle čega se nesmetano može približiti obali, sve dok ne dođe u domet snaga obalske odbrane.

Iz svega rečenog može se zaključiti da Jadran postaje sve nepogodniji za veće brodove i krupnije flotne sastave. On je bio krajnje nesiguran prostor za velike brodove već u I svetskom ratu. Suvremena borbena sredstva — mali raketni brodovi velikih brzina, avioni i rakete sa obale — stvorila su kvalitetno novu opasnost za svaki veći površinski cilj koji bi uplovio u Jadran.

Moderni sistemi mornaričkih oružja velikog učinka dimenzionirani su za velika pomorska vojišta. Oni su modelirani, prvenstveno za pomorske operacije velikog zamaha. Očigledno da je to u velikoj disproporciji sa razlikom kome bi se veliki brodovi na Jadranu, izložili kao nosioci takvih oružja. Ako su takvi brodovi krajnje neprikladni za dejstva na Jadranu, odmah se postavlja pitanje koji bi se oblici borbenih dejstava u njemu primenjivali. Zamašni pokreti i manevri, koji čine suštinu pomorskih operacija teško bi se mogli uklopiti u tako malu površinu. Ali bi se zato masovno primenjivala taktička dejstva malih, brzih jedinica, kojima bi se ostvarivali i operativni ciljevi.

Pa ipak, ako bi neprijatelj hteo da ispolji bilo kakva efikasnija dejstva na našu obalu i otoke — a naročito ako bi izvodio bilo kakva amfibijska dejstva — on bi se morao brodovima uputiti ka našoj

obali, pa i onim većim. Samo bi, shodno okolnostima i uslovima na vojištu, morao takve pokrete, počev od samog ulaska u Jadran, izvanredno obezbediti.

Sve to znači da bi dejstva na jadranskom vojištu bila veoma kompleksna, veoma raznovrsna i žestoka. Ona bi bila vrlo usko povezana sa dejstvima na kopnu i preko toga sa ratnim dejstvima na celom našem ratištu. Ishod bi zavisio od toga ko bi bio sposobniji da svoja dejstva prilagodi specifičnostima vojišta. U svakom slučaju to bismo morali biti mi. A da bi to uistinu bili moramo se spremiti i za borbu uz obalu i na otocima, ali i za borbu na moru. Jedno bez drugog ne ide